

Correctievoorschrift VWO

2025

tijdvak 2

Nederlands

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Vanaf examenjaar 2016 wordt in de centrale examens Nederlands havo en vwo als gevolg van het besluit van de toenmalige staatssecretaris de correctheid van het taalgebruik getoetst bij alle antwoorden op open vragen. Voor de beoordeling gelden de volgende vakspecifieke regels:

- 1 De correctheid van het taalgebruik wordt getoetst bij alle antwoorden van de kandidaat op open vragen.
 - Onder incorrect taalgebruik moet worden verstaan: spelfouten (inclusief fouten in de werkwoordspelling) en fouten in de zinsbouw (inclusief verkeerde woordvolgordes en congruentiefouten).
 - De reikwijdte van vakspecifieke regel 1 wordt op twee manieren beperkt:
 - a Bij opgaven die kandidaten om een citaat uit de tekst vragen, dient de correctheid van het taalgebruik in het antwoord niet te worden beoordeeld.
 - b Bij open vragen die geen antwoord in een of meerdere volledige zinnen vereisen, wordt alleen de juistheid van de spelling van het antwoord beoordeeld en niet de grammaticaliteit van het antwoord.
 - Bij de beoordeling van de spelling dient uitgegaan te worden van de schrijfwijze volgens de *Leidraad bij de Woordenlijst Nederlandse Taal* (het *Groene Boekje*).
 - Zelfstandig gebruik van bijzinnen (als in: “Omdat ...”) dient niet fout te worden gerekend.
 - Voor incorrect taalgebruik worden maximaal vier scorepunten in mindering gebracht. Hierbij dient de volgende aftrekregeling te worden gehanteerd:

0 fouten	0
1 fout of 2 fouten	1
3 of 4 fouten	2
5 of 6 fouten	3
7 of meer fouten	4

Deze aftrekregeling geldt onverkort voor alle kandidaten.
 - In afwijking van Algemene regel 5 geldt voor incorrect taalgebruik dat elke fout binnen een antwoord op een vraag wel afzonderlijk dient te worden aangerekend.
 - De fouten voor incorrect taalgebruik dienen los van de inhoudelijke beoordeling te worden geregistreerd en de daarbij behorende aftrekpunten dienen bij de laatste beoordelingscomponent uit het correctievoorschrift te worden genoteerd.
- 2 Het is kandidaten niet toegestaan telegramstijl te gebruiken of verkort te citeren bij vragen waarbij in volledige zinnen moet worden geantwoord. Voor een antwoord op deze vragen dat geheel in telegramstijl of als verkort citaat is weergegeven, dienen geen scorepunten te worden toegekend.
- 3 Voor alle open vragen met een maximumaantal woorden geldt: indien kandidaten een vraag herhalen alvorens zij tot een antwoord komen, worden de woorden tot aan het eigenlijke antwoord (conform het beoordelingsmodel) niet meegeteld.
- 4 Wanneer een antwoord op een open vraag het maximumaantal woorden overschrijdt, worden alleen de woorden van het antwoord tot het toegestane maximum in de beoordeling betrokken met inachtneming van vakspecifieke regel 3. Spel- en taalfouten in de overschrijding van het maximumaantal woorden tellen dus niet mee.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag die betrekking heeft op de hoofdgedachte van de tekst worden 2 scorepunten toegekend.

Aan het juiste antwoord op de overige meerkeuzevragen wordt 1 scorepunt toegekend.

Deel 1

Tekst 1 In jouw schoenen, in mijn hoofd

Hoe verhouden literatuur en empathie zich tot elkaar?

- 1 **maximumscore 1**
(alinea) 15
- 2 **maximumscore 1**
(alinea) 23
- 3 **A** 1
- 4 **maximumscore 1**
“En wie erin slaagt om het perspectief van de ander in te nemen, is eveneens in staat om zijn eigen perspectief kritisch te bekijken en te herzien.” (regels 50-54)
- 5 **maximumscore 3**
De kern van een goed antwoord is:
 - 1: het beperkte maatschappelijke effect van meer empathie 1
 - 2: de problematische relatie tussen lezen en empathie / de moeilijkheid om de relatie tussen lezen en empathie (empirisch) te onderzoeken 1
 - 3: de ethische problematiek van het empathisch lezen / het gevaar dat empathisch lezen (complexe) gebeurtenissen trivialiseert/normaliseert 1

Of:

 - 1: Meer empathie hoeft niet te leiden tot een betere maatschappij. 1
 - 2: De relatie tussen lezen en empathie is moeilijk aan te tonen. / Het is moeilijk om empirisch onderzoek te doen naar de relatie tussen lezen en empathie. 1
 - 3: Empathisch lezen kan (complexe) gebeurtenissen trivialisieren/normaliseren. / ‘Empathiserend’ lezen kan onethisch/immoreel zijn. 1

Beoordeel de spelling.

Vraag	Antwoord	Scores
6	maximumscore 2	
	• 1: e	1
	• 2: c	1
7	maximumscore 2	
	drie van de volgende:	
	– “kan” (regel 136)	
	– “kunnen” (regel 138)	
	– “misschien” (regels 138-139)	
	– “afleiden” (regel 139)	
	indien drie elementen juist	2
	indien twee elementen juist	1
	indien minder dan twee elementen juist	0
8	B	1
9	maximumscore 2	
	De kern van een goed antwoord is:	
	• 1: bestaat het risico dat de beschreven gebeurtenissen/ervaringen worden genormaliseerd/getrivialiseerd / dat lezers alleen van hun eigen ervaring uitgaan	1
	• 2: verplaatst iemand zich (werkelijk) in een ander (in een complexe situatie) / denkt iemand na over de (complexe) ervaringen van een ander	1
	<i>Maximumlengte van het antwoord: 30 woorden.</i>	
	<i>Beoordeel de spelling.</i>	
10	maximumscore 2	
	De kern van een goed antwoord is:	
	• 1: richt zich vooral op de lezer / schrijft een tekst waardoor de lezer zich kan inleven	1
	• 2: (zozeer) op het personage / een tekst waarin de auteur zich inleeft in het personage	1
	<i>Beoordeel de spelling.</i>	

Vraag	Antwoord	Scores
11	maximumscore 2 De kern van een goed antwoord is: - De ervaringen/opvattingen van personage en lezer liggen ver uit elkaar. - Het verhaal probeert de lezer over morele grenzen heen te trekken. / Er worden stuitende handelwijzen beschreven. <i>Maximumlengte van het antwoord: 30 woorden</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i>	1 1
12	maximumscore 2 De kern van een goed antwoord is: - De roman is geschreven vanuit een ongebruikelijk/weerzinwekkend perspectief. / De roman draait om een weerzinwekkende hoofdpersoon. - De hoofdpersoon wordt (tegelijktijd) heel menselijk beschreven. / De hoofdpersoon roept (tegelijktijd) begrip op. <i>Beoordeel de spelling.</i>	1 1
13	maximumscore 2 De kern van een goed antwoord is: (alinea 8 en 9) Het onderzoek is subjectief/onbetrouwbaar. / wordt onduidelijk gemeten. / gebruikt vaak vragenlijsten, waarmee het effect van lezen nauwelijks (objectief) kan worden vastgesteld. (alinea 10) Het effect van het literaire genre op empathie is onvoldoende duidelijk. (alinea 23) De hypothesen in het onderzoek staan soms lijnrecht tegenover elkaar. / Het onderzoek is theoretisch niet/onvoldoende onderbouwd. indien drie elementen juist indien twee elementen juist indien minder dan twee elementen juist <i>Maximumlengte van het antwoord: 40 woorden</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i>	2 1 0
14	maximumscore 2 3 5	1 1
15	D	2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 2

De kern van een goed antwoord is:

- Tijdens het lezen verplaats je je in een ander/personage. 1
- Daarmee begrijp je een ander. / denk je na over een ander. / denk je na over complexe gebeurtenissen. / kun je meevoelen met een ander. 1

Maximumlengte van het antwoord: 25 woorden.

Beoordeel de spelling en grammatica.

17 maximumscore 2

- 3 1
- 4 1

18 maximumscore 1

De kern van een goed antwoord is:

- (De hoofdgedachte komt) niet (overeen).
- Volgens tekstfragment 1 leidt lezen (immers) (aantoonbaar) tot empathie / tot betere sociaal-cognitieve vaardigheden (wat in tekst 1 juist wordt betwijfeld). / Volgens tekstfragment 1 kan worden aangetoond dat lezen tot empathie leidt (wat in tekst 1 juist ter discussie staat).

indien twee elementen juist 1

indien minder dan twee elementen juist 0

Beoordeel de spelling.

19 maximumscore 1

De kern van een goed antwoord is:

- (Tekstfragment 1 komt) niet (overeen).
- In tekstfragment 1 gaat het (immers) over *alle* verhalen met een menselijke ervaring. / worden leesteksten breder gedefinieerd (dan in tekst 1). / gaat het niet alleen over literatuur.

indien twee elementen juist 1

indien minder dan twee elementen juist 0

Beoordeel de spelling.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Deel 2

Tekst 2 Goede smaak is authentieke smaak, maar hoe kun je nog authentiek zijn?

20 maximumscore 2

De kern van een goed antwoord is:

- 1: jezelf / zelfkennis / authenticiteit / je identiteit 1
- 2: anderen / de meerderheid / het bekende/vertrouwde 1

Maximumlengte van het antwoord: 4 woorden.

Beoordeel de spelling.

21 maximumscore 3

De kern van een goed antwoord is:

- (Trede 1:) Je laat zien dat je kennis van kunst hebt. / dat je (toegankelijke/hoge) kunst kunt waarderen. 1
- (Trede 2:) Je wijst (toegankelijke) kunst af (als oppervlakkig). / Je hebt een voorkeur voor moeilijke kunst. / Je hebt duidelijke/scherpe oordelen over (toegankelijke) kunst. 1
- (Trede 3:) Je hebt (werkelijk) door hoe kunst in elkaar zit. / Je waardeert (ook) toegankelijke / schijnbaar oppervlakkige kunst. / Je waardeert (toegankelijke) kunst die op de tweede trede werd afgewezen. / Je durft op je eigen smaak te vertrouwen. 1

Maximumlengte van het antwoord: 40 woorden.

Beoordeel de spelling en grammatica.

22 maximumscore 1

“(een verklaring van de eigen) superieure verhevenheid (boven de ... de massa)” (regels 97-101)

23 maximumscore 2

drie van de volgende:

1, 4, 6, 8

- indien drie elementen juist 2
- indien twee elementen juist 1
- indien minder dan twee elementen juist 0

Vraag	Antwoord	Scores
24 maximumscore 2	De kern van een goed antwoord is:	
	• (Goede smaak is een doolhof, want) het is onmogelijk/erg moeilijk goede smaak te typeren. / goede smaak typeren mislukt steeds.	1
	• (Hieraan kun je niet ontsnappen, want) smaak is nooit (helemaal) authentiek. / smaak is altijd verbonden aan de smaak/ideeën van anderen.	1
	<i>Maximumlengte van het antwoord: 40 woorden.</i>	
	<i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i>	
25 maximumscore 3	De kern van een goed antwoord is:	
	• 1a: Je hebt mensen op de tweede en derde trede door. / Je hebt door hoe smaak werkt.	1
	• 1b: Je denkt dat daardoor jouw smaak boven die van anderen is verheven.	1
	• 2a: Je beseft dat dit geen oorspronkelijke gedachten zijn. / dat deze gedachten ontleend zijn aan Bourdieu. / dat opvattingen over goede smaak nooit (helemaal) authentiek zijn.	1
	<i>Beoordeel de spelling.</i>	
26 maximumscore 2		
	1 derde	
	2 tweede	
	3 niet te beoordelen	
	4 eerste	
	5 niet te beoordelen	
	indien vijf elementen juist	2
	indien vier elementen juist	1
	indien minder dan vier elementen juist	0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

27 maximumscore 3

De kern van een goed antwoord is:

- 2: De autoriteit van deze vriend is onbekend. / Het betreft slechts een gesprek. / De expertise van de vriend over Bourdieu / over dit onderwerp is onduidelijk. 1
- 3: Het gaat hier slechts om een podcast van een columnist. / om een interview met Chayka/de schrijver van *Filterworld*. / Tekst 2 is alleen indirect gebaseerd op het boek *Filterworld* (van Chayka). 1
- 7: De auteur lijkt geen expert in deze kwestie. / Deze reflecties zijn erg persoonlijk/willekeurig. 1

Opmerking

Per antwoordelement alleen een scorepunt toekennen als zowel (het nummer van) de juiste informatiebron als de juiste reden genoemd zijn.

Beoordeel de spelling.

28 maximumscore 2

De kern van een goed antwoord is:

- (Het denken van Bourdieu wordt *wel* recht gedaan in tekst 2, want) smaak ontstaat volgens Bourdieu doordat mensen zich in hun smaak van elkaar afzetten. 1
- (Het denken van Bourdieu wordt *geen* recht gedaan in tekst 2, want) groepen mensen ontwikkelen een gezamenlijke habitus in smaak/kunst. / groepen mensen ontwikkelen een eigen kijk op smaak/kunst. / smaak is volgens Bourdieu een middel van de hogere klassen om zich van de lagere klassen te onderscheiden. / Bourdieu bespreekt enkel (één soort) hoge kunst. / volgens Bourdieu zijn opvoeding en opleiding bepalend in smaakontwikkeling. 1

Maximumlengte van het antwoord: 40 woorden.

Beoordeel de spelling en grammatica.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Deel 3

Stemrecht vanaf je zestiende?

29 maximumscore 2

De kern van een goed antwoord is:
twee van de volgende:

- Het betoog van de geïnterviewde is helder/logisch opgebouwd. / is uitgebreid.
- De onderbouwing/argumentatie is consistent/logisch/helder.
- De inhoud is niet/nauwelijks subjectief. / Er worden veel feitelijke uitspraken gedaan. / De inhoud wordt (grotendeels) objectief gepresenteerd.
- De onderbouwing van de argumenten is vaak controleerbaar. / Argumenten worden vaak onderbouwd met cijfers/gegevens. / Er worden veel feiten gegeven.

per juist element

1

Beoordeel de spelling.

30 maximumscore 2

De kern van een goed antwoord is:

- 1 We moeten jongeren/zestienjarigen (en zeventienjarigen) stemrecht geven. / Een verlaging van de stemgerechtigde leeftijd draagt bij aan de kwaliteit van onze democratie.
- 2a De politieke betrokkenheid van jongeren wordt (makkelijker) gestimuleerd. / Het vergroot de kans dat jongeren (in de toekomst) gaan stemmen.
- 2b Het verbetert de vertegenwoordiging van (standpunten van) jongeren in de politiek.
- 2c Het verkleint de politieke ongelijkheid tussen hoog- en laagopgeleide jongeren.

indien vier elementen juist

2

indien drie elementen juist

1

indien minder dan drie elementen juist

0

Maximumlengte van het antwoord: 55 woorden.

Beoordeel de spelling en grammatica.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

31 maximumscore 1

De kern van een goed antwoord is:

- Je wordt in een verkiezingsjaar achttien jaar.
- Je werkt.
- Je kunt alleen bij lokale verkiezingen stemmen.

indien drie elementen juist

1

indien minder dan drie elementen juist

0

Beoordeel de spelling.

32 maximumscore 5

De kern van een goed antwoord is:

	argument vóór verlaging	argument tegen verlaging
bron 2	2a: In enkele landen is er al stemrecht voor zestienjarigen.	2b: In veel landen is er geen stemrecht voor zestien- en zeventienjarigen. / In geen enkel land is er onvoorwaardelijk stemrecht voor zestien- en zeventienjarigen.
bron 3	3a: Bijna de helft / 41 procent van de jongeren is maatschappelijk actief/betrokken (wat politieke inspraak logisch maakt).	3b: Maatschappelijk betrokken wil niet zeggen dat je politiek betrokken bent. / Een groot deel van de jongeren is niet maatschappelijk actief. / Mogelijk zijn vooral achttien- tot vijfentwintigjarigen maatschappelijk betrokken (en niet zestien- en zeventienjarigen).
bron 4	4a: Een groot deel van de jongeren zou dan (zeker/waarschijnlijk) gaan stemmen.	4b: De bereidheid van jongeren om (zeker) te gaan stemmen blijft (duidelijk) lager dan die van volwassenen. / is minder dan 50%.

Niet goed:

2b: De tabel gaat niet alleen over zestien- en zeventienjarigen.

indien zes elementen juist

5

indien vijf elementen juist

4

indien vier elementen juist

3

indien drie elementen juist

2

indien twee elementen juist

1

indien minder dan twee elementen juist

0

Beoordeel de spelling.

Vraag	Antwoord	Scores
33	B	1
34	maximumscore 1 – “Een thuiswonende van zestien neemt de situatie voor lief, heeft geen idee hoe het is om een studie af te maken en te werken en je eigen broek op te houden en verantwoordelijke keuzes te maken, uitzonderingen daargelaten.” (bron 5, regels 4-7) – “Dit is overigens een historisch veelgebruikt tegenargument voor de uitsluiting van groepen van het kiesrecht, zoals vrouwen, armeren, tot slaaf gemaakten en in dit geval dus jongvolwassenen.” (bron 6, regels 33-39)	
	indien twee elementen juist	1
	indien minder dan twee elementen juist	0
35	maximumscore 3 1: beide 2: beide 3: beide 4: bron 6 5: bron 1 6: bron 1	
	indien zes elementen juist	3
	indien vijf elementen juist	2
	indien vier of drie elementen juist	1
	indien minder dan drie elementen juist	0
36	maximumscore 1 – “Uit onderzoek weten we namelijk ook dat wie stemt wanneer hij of zij de eerste keer kiesgerechtigd is, later vaker naar de stembus gaat.” (bron 1, regels 31-34) – “Er is echter geen empirisch bewijs dat wanneer de kiesgerechtigde leeftijd wordt verlaagd, jongeren op latere leeftijd vaker gaan stemmen.” (bron 6, regels 5-9)	
	indien twee elementen juist	1
	indien minder dan twee elementen juist	0

Vraag	Antwoord	Scores
37	maximumscore 2	
	(bron) 1: a	
	(bron) 2: c	
	(bron) 3: b	
	(bron) 4: a/b	
	(bron) 5: b	
	(bron) 6: a	
	indien zes elementen juist	2
	indien vijf elementen juist	1
	indien minder dan vijf elementen juist	0

Incorrect taalgebruik

38 Regeling met betrekking tot incorrect taalgebruik in de antwoorden op open vragen

Voor incorrect taalgebruik worden maximaal vier scorepunten in mindering gebracht. Hierbij dient de volgende aftrekregeling te worden gehanteerd:

0 fouten	0
1 fout of 2 fouten	1
3 of 4 fouten	2
5 of 6 fouten	3
7 of meer fouten	4

Zie Vakspecifieke regel 1 voor exacte aanwijzingen omtrent aftrek.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 23 juni.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	Lut Missinne, De lage landen, 16 november 2022
tekstfragment 1	Jasmijn Huisman, Trouw, 23 januari 2024
tekst 2	Eva Peek, NRC, 19 januari 2024
tekstfragment 2	Wikipedia. Geraadpleegd op 5 mei 2024 via nl.wikipedia.org/wiki/Pierre_Bourdieu
bron 1	Redactie website UvA (Universiteit van Amsterdam). Geraadpleegd op 5 mei 2024 via uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der-maatschappij-en-gedragswetenschappen/nieuws/2021/01/verkiezingen--waarom-al-stemmen-op-je-16e-veel-beter-is.html/
bron 2	Jonathan Hendrickx, 'De zin en onzin van stemrecht op 16 jaar'. StampMedia. Geraadpleegd op 5 mei 2024 via stampmedia.be/artikel/de-zin-en-onzin-van-stemrecht-op-16-jaar
bron 3	Nederlands Jeugd Instituut (NJI). Geraadpleegd op 5 juni 2024 via nji.nl/cijfers/participatie-van-jongeren/
bron 4	Ipsos I&O. ioresearch.nl. Geraadpleegd op 5 mei 2024 via ioresearch.nl/actueel/jongeren-staat-niet-te-springen-om-te-stemmen/
bron 5	GeenStijl. Geraadpleegd op 5 mei 2024 via geenstijl.nl/5148279/een-of-ander-advies-stemrecht-vanaf-16-jaar/
bron 6	Staatscommissie parlementair stelsel. (2018). <i>Lage drempels, hoge dijken: democratie en rechtsstaat in balans</i> . Amsterdam: Boom. Geraadpleegd op 5 mei 2024 via parlement.com/9353000/1/j4nvih7l3kb91rw_j9vvknrezmh4csi/vlkhhz5wanzd/f=/eindrapport_lage_drempels_hoge_dijken.pdf/

